

Gazeta literară

Anul II, nr. 448

39

Joi 27 septembrie 1962

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

8 pagini 50 bani



Foto: DAN GRIGORESCU

TINERETUL - GRIJA ȘI SPERANȚA EPOCII NOASTRE

Pretutindeni tineretul este astăzi la ordinea zilei în bine și în rău. Presa, filmele, cartea ne aduc tot mai multe mărfuri despre prezența generației tinere în viața, în gândirea, în arta, în știința contemporană. Viața socială îi înregistrează evoluția, excesele, crizele sau exemplul tonic. De la „Balada soldatului”, la filmele și cărțile cu „blousons noirs”, tineretul însuși este o pluralitate de ipostaze, adesea violent diferite răsfrângând parcă toate tendințele și contradicțiile aceluiași moment istoric. Sufletul tinerilor, mai sensibil decât al oamenilor maturi, vibrează prelung. Oamenii și faptele acestora îi influențează puternic pe copii și pe adolescenți, înclinându-i să canalizeze oricum energia și avântul. Am asistat de curând la Geneva, la dezbateri foarte docte în cadrul „Intinerilor Internaționali” devenite, la fiecare început de septembrie, o tradiție în cetatea lui Rousseau. Specialiștii din multe țări au dezbătut problema generațiilor, în perspectiva mai generală a timpului și-a vieții. Tinerii din vremea noastră sînt buni sau sînt răi? Răspunsurile nu sînt amestecate, mergînd de la acuzatori tineretului la apologetii lui, de la cei care, infirmînd pe „trifori”, îngroapă sub povara atecarilor toată nădejdea pe care tineretul o merită din partea noastră, și pînă la cei mai optimiști educatori, care cred că cu tineretul total stîrșite prin a se drege...

Notărit lucră, dacă acești tineri sînt cum sînt, adică răi, apoi vîna e a adulților, a fabricanților de magazine și colecții „literare”, a cineaștilor și a gazetarilor, a pedagogilor retrograzi. Adulții sînt transformați încet-încet pe unii tineri în acei infirmi pe care, acum cîțiva ani, îi prezenta Michelangelo Antonioni în filmul său „I vinti”. Răspunderea este imensă. Căci a nu educa tineretul echivalează cu o crimă de genocid, cu o uriașă tentativă de sabotare a viitorului. Oamenii de mine vor fi ceea ce oamenii de azi îi vor învăța să fie. Ideea aceasta simplă și firească a cunoscut obstacole mari pînă a începe să intereseze opinia publică mondială. În timp ce în țările capitaliste situația tinerilor generații e cea pe care am încercat s-o descria, în Uniunea Sovietică și în celelalte țări socialiste crește un tineret nou, entuziast și

încercător în valorile etice, în pacea și libertatea omenirii. Rodele unei preocupări educative atente n-au întîrziat a se erăta și ne putem mindri astăzi în România socialistă, cu un tineret a cărui contribuție la dezvoltarea economică și culturală crește continuu, cu un tineret curajos și competent, receptiv și pasionat, animat de cele mai nobile idealuri umaniste.

A fost meritul guvernului țării noastre de a fi reușit să impună în marile loruri internaționale — la O.N.U. ca și la UNESCO — necesitatea educării tineretului potrivit unor idealuri de pace, de respect reciproc, de înțelegere între popoare. Ideea și-a croit azi un drum pe care vor merge tot mai mulți. Semnalul de alarmă a fost tras pentru a frîna violența și deznădejdea cubarilor într-un șir de suflete tinere. Nu știm în ce măsură unii oameni maturi, care conduc guvernele țărilor lor, vor fi dispuși să înțeleagă cit de urgentă este problema. Cu atît mai mult lupta trebuie întărită pentru ca tineretul de azi să nu mai fie nicăieri pe pămînt o sursă de neliniște, ci, cum e și firesc, doar sămînță a viitorului, bună și rodnică.

Valentin LIPATTI

25 septembrie 1962.

Carnetul scriitorului

Cînd vor apare aceste rânduri, teatrele din țară își vor fi deaschis stagiunea. Într-un ceas bun! Un freamăt de muncă, de încredere, prezidează acest elan unanim pentru cucerirea publicului tubitor de poezie dramatică. Încrederea în izbîndă e bună, firește: fără ea nu s-ar mai încerca nimic. Dar încrederea n-ajunge. Mai trebuie și efortul dus pînă la capăt, grija fîcării amănunț și, în primul rînd, alegerea unui repertoriu de valoare. Am constatat, cu satisfacție, că piesele originale datorite tinerilor noștri autori, anușă teme de actualitate, frămîntări din marea prefațare socială pe care o trăim. S-au anunțat și lucrări străine, dar titlurile lor nu mă încîntă în aceeași măsură ca ale lucrărilor originale.

Cu regret am văzut că, printre piesele înscrise în repertoriul primelor noastre scene, care trebuie să fie muzeul viu al dramaturgiei românești, nu figurează nici o operă din marele repertoriu național. Drama de temelie românească aparține și apar pe afișul altor teatre: „Răzvan și Vidra”, „Fintina Blanduziei”, „Ovidiu”, „Despot Vodă”, „Vlăicu Vodă”, „Visorul”. În deosebi Teatrul Nottara, condus de artistul popularului G. Vraca s-a onorat prezentînd cele mai multe din aceste piese, poemele dramatice în versuri al căror loc este la Teatrul Național.

Cu bucurie constatăm înmultirea tinerilor regizori. Regizorul a devenit primul animator al spectacolelor de teatru. Numele lui apare pe afiș cu litere mari. El își

spune cuvîntul lămuritor, la gazele, în ajunul fiecărei premiere. Autorii îl ascultă cu docilitate, detaliere de decoruri, costume și rețușuri îi stau la dispoziție ca și fondurile care i se pun la dispoziție.

Și e bine să fie așa. Fiecare spectator cere o viziune unitară, colorată, sub o singură direcție, a tuturor elementelor care compun, realizează o seară de artă.

Pe vremuri, un mare actor, un Mounet Sully, Coquelin, Sarah Bernhardt, Eleonora Duse, Novelli, Zacconi și alți celebriități mondiale, se înconjurau de mediorități, luau cu ei cîteva decoruri rudimentare și plecau în turnee fructuoase, în propria lor țară și-n străintătate. Textul era un pretext pentru ca marele tragedian să-și pună în valoare fizicul, masca, vocea, darurile de sensibilitate, inteligența, ciocotul temperamental. Cei alți protagoniști rămîneau în umbră. Acel „chef d'emploi” la francezi sau „capo-comico” la italieni ocupa mijlocul scenei, aranja dialogurile după cum îi convenea Măriei-Sale, suprîmă scenele în care Mărie-Sale nu apărea, lua fraze de efect de la alți interpreți și le adăga propriului său rol. Opera dramaturgului-poet era masacrată, ceilalți actori sacrificai. Drama sau comedia devenea un monolog. Șeful trupei își desfășura, din plin, virtuozitatea și recolta aplauze delirante. El și numai el.

Dar iată reacțiunea. Oamenii de gust, directorii de teatru, criticii dramatice au protestat împotriva acestor abuzuri: „Piesa de teatru nu este „jocul” sau jucăria unui singur protagonist”. „Ea exprimă o idee, un întreg, ceea ce se cheamă „un ansamblu”.

Cînd pe tineri, un fapt apare izbitor: unii dintre ei rămîn la generalități convenționale, n-au un stil personal în confesiunea lirică, un univers poetic individualizat, ușor de identificat într-un context literar mai larg. Dacă stilul, în poezie, se fixează printr-o exercițiu îndelungat, printr-o înverșunată luptă de supunere a limbii, „biografia” poetică ține de experiența de viață a poetului, de „volumul” de cunoștințe despre realitate. Cînd într-o carte de versuri, nu se încheagă un univers poetic concret și n-apar semnele unei sensibilități originale, avem sentimentul foarte viu că, în ciuda unor poeme corecte despre o temă sau alta, poetul n-a ajuns să se exprime pe sine.

Creția este, se știe, un dialog dintre artist și realitate. Chiar la poeții talentați termenii dialogului devin generali, vagi, dacă observațiile nu pîtrund dincolo de evidențe, nu depășesc pragul conceptelor și nu sînt asociați unei viziuni originale a lumii, unei „biografii” poetice individualizate. Nu este spectacolul mai dezamăgitor decît să vezi cum o temă mare a epocii se risipește în imaginile echivoce, convenționale ale unui poet care n-a știut sau n-a putut să și-o apropie, s-o proiecteze pe un fundal biografic în așa chip încît ea să ne apară ca un motiv poetic original, propriu, delimitat de alte creații

BIOGRAFIE ȘI INDIVIDUALITATE POETICĂ (I)

similare. Ceea ce face ca o parte din poemele tinerilor să nu se ridice deasupra generalităților curente este tocmai această sărăcie a biografiei lor poetice, absența unui accent personal în comunicarea lirică.

Hugo spunea că în orice poet autentic este închisă o lume care trebuie descătușată prin expresie. Versurile impersonale pe care le citim în publicații și volume ne fac să bănuim însă că lumea interioară a poetului este extrem de monotonă, stăpînită de mecanisme implacabile. Febrilitatea lumii contemporane, imaginea mirifică a vieții n-au, în această sensibilitate osificată pretempurii, decît reflexe foarte vagi, și poetul, stăpîn pe un meșteșug literar, se mulțumește a compune versuri pedestre, frînte sau pozitive după bătăile metronomului, înfîșurînd plăcitudinea de gîndire cu imagini mai mult sau mai puțin reușite. În acest caz apare manierismul, uniformitatea. Poetul nu-și înnoiește „biografia” lui spirituală, nu și-o amplifică și „datul” original, despre care amintesc poezicele mai vechi, se micșorează simțitor pînă cînd autorul de versuri se transformă în ceea ce spuneam mai înainte: într-un onest meșteșugar, dominat de convenționalisme de diverse feluri, corect, dar rece, impersonal și — în ultimă instanță — neinteresant. Secretul perpetuei originalității stă, se pare, în această permanentă înnoire a „biografiei”, a universului poetic printr-o dublă acțiune de largire a orizontului de cunoaștere și de delimitare a propriei sensibilități. Cîteva exemple, în această direcție, stau oricum la îndemînă. Cînd se pare că și-a încheiat definitiv o operă poetică, Arghezi descoperă „frăgezimea coardelor inseninate”, reia motive mai vechi pentru a le da, dintr-o nouă perspectivă filozofică (a epocii socialiste), o altă rezolvare. Lupta

Eugen SIMION

(Continuare în pag. 6)

În munții Măcinului*)

În munții Măcinului Pe poalele spinului În noaptea, trec pe vînt, Voci, din piatră și pămînt...

Pe sub larba stînilor Oasele bătrînilor, Numai rădăcini și stînci, Trec prin straturile-adînci.

Dealuri, văi subpămîntane, Pînă-n șesuri dîunărene, Vechi ecouri, vînt surd, Tot mă cheamă, tot mă laud:

— „Cerne-ți, prin durată, zorii! Nu te-ncrede-n rezezi glorii. Pînten țâ-ți, nu zurgălau Și te-ncrede-n drumul tău...”

Ceru-n stela să se umple, Drumul robilor mai scump e Și-n pămîntul ăsta plumb, Drumul robilor mi-l scump!

Trec păduri, uitate leaturl, Urcă munji călări prin straturi Îngropate de demult: Răsufierea le-o ascult...

Toată noaptea stau de veghe, Larba stînilor mi-l zeghe, Frunza mi-o-nvelesc zăbun, Mușchii perină mi-l pun.

Carnea mea și-aduce aminte Veacurile dinainte, Prin păduri băntind poteci Negre veacuri douăzeci.

Printru vinători de flare, Printru flare vinătoare, Cînd era adulmecat Omul omului vinat,

Cînd prin văgăuni de pînde De năpăste și osînde Pîrjoleau stajari și pîni Semînții și domni străini...

Lulul, cerne răbdătoare, Mă glodește și mă doare — Nu mă doare cu dureri Ci cu piatră și puteri.

Trec sub larba stînilor Oasele bătrînilor... Stîncile-n pămînt, n-au somn, Nu e chip nici eu să dorm.

Că mă strigă bolta-naltă Aripile că-mi tresăle, Că mă țara doru-ți, lor De dogoarea zborurilor,

Cînd mă-ndeamăn, cînd mă poartă O subpămînteană hără Ștecurîndu-se pe brînci: Rădăcinile, adînci —

Și-n munții Măcinului Pe poalele spinului, În noaptea, trec pe vînt, Voci: din piatră, din pămînt...

CICERONE THEODORESCU

*) Din volumul „În pregătire „Povestea Ioanei”.

Început de stagiune

Victor EFTIMIU

cu a avut multe de învățat, s-a remarcat prin fidelitatea, seriozitatea, cu care înfășia opera dramatică. Un important animator a fost Otto Brahm, directorul teatrului „Lessing”, din Berlin, critic teatral care conducea repetițiile dintr-o lojă, urmîrindu-și propriul text de regie, executat de colaboratorii săi pe scenă.

Otto Brahm, ale cărui montări sînt folosite și azi, (am văzut, pe tremurii, la Lessing Theater o admirabilă înscenare a „Strigolilor” de Ibsen, cu Bassermann în Oswald) a fost profesorul regizorilor realități, francezul Antoine, germanul Max Reinhardt și rusul Stanislavski.

Acești trei mari animatori sînt figurile proeminente ale teatrului european din jurul anului 1900.

Ei au dus la perfecție arta punerii în scenă, respectînd scrisul autorului, valorificîndu-i întreaga esență spirituală, punînd pe fiecare actor în rolul potrivit, îngrădindu-se de autenticitatea decorului și a costumelor, repetînd îndelung opera dramatică, însoțind-o de muzica adecvată, de figurația bine strînută și de lumina perfect distribuită. Stanislavski, Antoine și Max Reinhardt au însemnat apogeul,

modelul perfect al regizorului. După el, a urmat o serie întreagă de discipoli, care au dus mai departe sau au dorit, numai, să ducă mai departe, arta înscenării teatrale. Unii au urmat și au perfecționat tradiția, alții au vrut să-și înscrie contribuția personală, realizînd spectacole ingenioase, alții și-au exagerat rolul, transformînd pe regizor într-un fel de dictator, la alfa și omega al teatrului, de la care începe și care sfîrșește totul, în fața căruia autorul și actorul sînt obligați să-și plece capul cu smerenie.

Și la regizorii noștri, pe lîngă o serie de succese remarcabile în prezentarea unor texte dramatice, cu relief scenic și vigoare, se întîlnesc uneori tendințe de exagerată autoafirmare, o serie de erori, confuzii, prezenții, săririi peste cal sau stingăciții despre care ne propunem să vorbim cu un alt prilej.

Decamdată, la acest început de stagiune, îi încredințăm de toată simpatia noastră, le urăm spor la lucru, și o activitate rodnică spre folosul obșteac.

Scrisoare

de STEFAN LUCA

LA
90
DE
ANI



ALEXANDRU CAZABAN

Cind acum cinci ani scriitorul Alexandru Cazaban implinea (la 23 septembrie 1957) virsta de 85 de ani, am publicat in Gazeta literara un interviu-julger cu decaunul de virsta al scriitorilor romini. Nu era de loc un interviu „serios”, avind in vedere ca eroul conbortirii a scris toata viața lucruri hazii, cuprinse in vreo 30 de volume și in sute de ziare și reviste. (Să nu uităm că Al. Cazaban a făcut parte și dintre colaboratorii „Moșului Romin”, seria a II-III (1901-1902) al lui I. L. Caragiale). De altfel, cu prilejul recentei comemorări a lui „Conu Iancu”, Al. Cazaban a depănat frumoase amintiri despre această colaborare, prin scris și viu grai, la diferite manifestări.

Interviul-julger de acum cinci ani se incheia cu urarea: „...ca și viitorii ani (Al. Cazaban) să-i poarte cu aceeași vioacitate de pînă acum”.

Spre satisfacția tovarășilor lui intru ale scriiturii și a foarte numeroșilor săi prieteni, Al. Cazaban s-a conformat dezideratului! Astăzi, ca și în 1957, el e același vioi pe deasupra, umblă tot fără ochelari, are aceeași bogată podonă capilară, fugetot atit de sprinten ca să apuce tramvaiul sau autobuzul, se repede din cind in cind la vîntoare și — spre bucuria marei care de ascultători — dă aceleași îndelungate șuete, pline de savuroase amintiri, la fostele cafenele „Cafpa” ori „Nestor”, șuete care se prelungesc deseori pînă cître miezul nopții.

Cu prilejul interviului-julger luat lui Al. Cazaban acum cinci ani, am vorbit de debuturile scriitorului (la 1899, cu 63 de ani în urmă la Iași, unde a scos revista „Alta Recce” și apoi în 1903 cînd a apărut primul volum, „Incurcă lume”). Astăzi aș vrea să amintesc cîteva aspecte din bogata sa activitate scriitoricească și gazetărească. Din cele vreo 30 de volume ale lui Cazaban, 12 au apărut înainte de primul război mondial, (doi în ediții repetate), vreo zece douăsprezece între cele două războaie, iar patru după 23 August 1944.

La activitatea aceasta trebuie însă adăogată și considerabila producție risipită în zeci și poate chiar sute de ziare și reviste la care el a colaborat în cursul celor peste șaptezeci de ani de muncă literară.

Alduri de opera unor prozatori ca Anton Bacalbașa, și I. A. Bassarabescu de asemenea și scrierile lui Al. Cazaban — autor mai ales de eseuri și poezii — se inseră în sfera literară românească, după 1900, ca o activitate importantă. Autor și el de „Memoriile Cazaban” se realizează azi ca un mare succes, refăcînd aspecte și din viața societății socială a timpului respectiv, mai ales de lumea mic-burgheză. La temele din viața micilor burghezi de la dăile serate („Băiatul Moș Turcu”), a funcționarilor din cancelarii („O povată oficială”, „Chipurii și sufele”), din lumea gazetărilor și a cafenelei literare de altă dată („Umbră lui Banco”, „Seriozitatea criticilor”, „Vilegiatura lui Ogarev”). Nu lipsește din literatura sa nici imaginea satului înapoiat, cufundat în mizerie și ignoranță („Uciolătoaca”, „Fără îndurare” și altele).

O povestire de proporții mai mari, „Deștept băiat!” impune un personaj reprezentativ pentru aspirațiile și spiriții micilor burghezi, categorie socială pe care scriitorul a zugrăvit-o cu precizie în opera sa. Ștefan Crăiescu este un astfel de personaj, om legat și de strălucirea orașelor dar atras și spre marea burgheză către care aspiră să parvină. Lumea în care se mișcă acest erou este aceea a slujbașilor mărunți care la berărie fac „politică înaltă”, zăbindu-se de fapt într-o continuă și penibilă ambiguitate social-morală.

Prin înfățișarea acestor aspecte de viață, realizate cu o acumeție a observației, literatura lui Cazaban reprezintă

zintă un remarcabil moment al realismului nostru critic.

Acuma, cînd Alexandru Cazaban implinea foarte respectabila virstă de 90 de ani și se prezintă în aceleași vioace condiții fizice și intelectuale ca și cu cinci ani în urmă, — i-am mai solicitat nici un interviu, nici julger, nici altminteri, ci vom reda — poate nu cu același haz cum o povestește eroul însuși, una din amintirile de care vorbește cu deosebire plăcere.

Ca află scriitorii astăzi virstnici, o ducea foarte greu în prima lui junete. Cu chiu cu pai obținut a slujbă „la stat” de „cap de picheri” la Drinceni (nu știm sigur dacă la Drinceni-sat, care avea vreo 60 de locuitori sau la Drinceni-tîrg, care avea 600 de locuitori), localitate aruncată undeva pe malul Prutului. Bineînțeles, Cazaban se plictisea de moarte; simțea că „putrezește” acolo...

Și iată-l descinzînd în București, în căutarea unei intervenții la Barbu Delavrancea, care era atunci ministru al lucrărilor publice și de care deci depindeau picherii. Pe cînd mergea într-o zi pe Calea Victoriei se întâlnește cu Alexandru Vlahuță. Foarte respectuos, tînrul Al. Cazaban scoate palaria pînă la pămînt.

Vlahuță îi răspunde și trece mai departe. Deodată, Cazaban se aude strigat: era Vlahuță, care-l interpeleză pe tînrul său confrate:

— Ce-l ai descinzînd? Ur-te-ai dispărut? De ce nu mai scrii?

Cazaban își spuse pășul:

— Da, ai dreptate, îi mărturisii Vlahuță, dar să știți că Barbu e împotriva mutării slujbașilor în Capitală. El zice, pe drept cuvînt: „Dacă toți funcționarii or să se mute la București atunci cine o să mă rădine în provincie?” Avînd însă în vedere cazul special, am să încerc să fac ceva. Fă-mi o cerere și adu-mi-o la „Societate” (Vlahuță era atunci directorul „Societății funcționarilor publici” cu sediul în capătul Căii Victoriei, clădire dispărută azi).

Cazaban a predat a doua zi cererea și aștepta rezultatul cu sufletul la gură. Peste cîteva zile, se pomeni chemat la minister și, după puțind așteptare, fu introdus în cabinetul ministerial. Barbu Delavrancea nici nu ridică privirea. Capul lui leonin era aplecat asupra hîrtiilor. Deodată, încruntat, se uită la Cazaban și vorbi aspru:

— Cine ești dumneata? Și ce vrei?

— Păi... să... vedeți — bijugii Cazaban — „...eu... sint... tînrul... de care... v-a vorbit... domnul Vlahuță...”

— Aha, da; și ce vrei dumneata?

— Păi aș vrea să vă rog să aprobați să fii mutat la București, ca la Drinceni să mă simt bine deloc. Nici un pic scrie...

Delavrancea, după răspuns, se aplecă asupra hîrtiilor, se uită la ochii lui Cazaban și, după puțind timp, zise:

— Știi ce frază am văzut în cererea ta? „...eu... sint... tînrul... de care... v-a vorbit... domnul Vlahuță...”

— Așa este, domnule, am scris așa. Cazaban cu mâna în buzunarele lui Drinceni sint foarte frumoase săriturile de soare, dar... Așa soare ca la București, nu pot vedea acolo!

Fața lui Delavrancea se destinsese, pe buze îi apărură un zîmbet vag și scrisese apăsător pe hîrtia lui Cazaban rezoluția: „Se aprobă”.

La a 90-a aniversare a scriitorului Alexandru Cazaban, să ni se îngăduie să încheiem cu aceeași urare din 1957: viitorii ani să-i poarte cu aceeași vioacitate de pînă acum.

S. ALBU



Cinstire omului

In volburi ritmice, plopii își scriu
Necentenția melodie;
Cîntec egal, tulburător, mlădii
Sub cerul aplecat peste cîmpie

Çiți ani trecură, de cînd vă știu
Modesta, simpla măreție?
Intipărită-n scutul vostru viu,
E brăileana mea copilărie.

Șase decenii. Virsta mea de om.
Cuvîntu-și urcă seva din tulpine
Am versuit ca păsările-n pom
Și-n burnița tristeții — și la bine

Acum mi-e drumul clar străluciez,
Partidu-n fruntea lui nămiez.
Prin el aflai al vieții miez,
Făgașul care către oameni duce.

15 septembrie 1962



CAMIL BALTAZAR

Debutînd în 1919 în „Rampa”, colaborator, mai apoi, la „Sburătorul”, „Săptămîna muncii intelectuale”, „Universul literar”, „România literară”, „Cuvîntul liber”, „Reporter” și, după 1944, la principalele reviste literare, Camil Baltazar a depus o intensă activitate poetică și publicistică. Primele lui volume de versuri: „Vечerni” și „Flaute de mătase” (1924) aduceau imaginea unui poet însetat de lumină și de certitudine. Critica literară a recunoscut în Camil Baltazar un poet de o reală sensibilitate, în care își găsesec ecouri peisajelor sumbre din orașele de provincie, tristețea străzilor desfundate de ploii, agonia vegetației purezite în cimitirele sărăcăcioase, minuirea adolescentului, torturat de urit, dormic de a evada din această atmosferă apăsătoare. Acestor note bacoviene, Camil Baltazar le asociază un lirism delicat, de suavități și purități fixat într-o expresie ce se distinge prin metafora inedită, sugestivă. Poezia lui Camil Baltazar a avut de învins o enunțată înclinație spre nihilism și de străbătut cerul de tristețe deprințuit în care autorul se închisese o vreme. De abea mai tîrziu, după nu puține experiențe infructuoase, poetul revine la uneltele sale. Procesul de limpezire a creației lui Camil Baltazar se accentuează după Eliberare, cînd scriitorul, participant entuziast la munca de prefacere a țării, găsește suficiente motive de meditație stenică. „Poeemele de zodie nouă” (1947) și „Versuri” (1957) comunică direct mesajul unui poet însuflețit de idealurile constructorilor socialismului. Punctele cu activitatea poetică s-a desfășurat și munca de publicist și traducător a lui Camil Baltazar. A tradus din Thomas Mann, Heinrich Mann, Erich Maria Remarque, Ana Seghers, Vasili Grosman.

La 7 septembrie Camil Baltazar a implinit 60 de ani. 11 urăm viață lungă și succese în munca de creație.

T. R.

că fericirea aceasta fulgerată de amărăciuni, fi-nise din conștiința că mă pot încă bizui pe labire, cu o profundă și legîtimă mîndrie. Eu sint acesta și nu ascund nimic. Nu calculez, nu întreb, nu doresc compensații, nu tergiversez. Sint plin de fine și într-adevăr nimic n-a trecut, nimic n-a pătît și nu s-a izbutit. Toate acestea s-au strîns în mine și au izbucnit. Iată, am descoperit-o și eu, acum...

Țineam încă plicul în mîni. Factorul aștepta să iscălesc, cu capătul de creion întins ca să-l apuc și umezise cu degetul mic rubrica unde urma să-mi depun semnătura. Un copil citea cu glas tare în camera de alături, a secretarului: 11 septembrie, soarele apune la 18,36, iar eu mă întrebam: de ce nu spune cînd răsare? Toate-mi păreau stranii, ca niște năluciri. Trebuia, poate, mi-am spus, să nu iscălesc, să plece plicul îndărăt, ca semn că nu s-a de acord cu sentința. Fiind seară, pe copil nu-l interesază cînd se iesește soarele peste lăcușorul nostru cel nou. Ziua de azi a trecut. Dar miine, răsare la 5,55, așa-i, mai fîcă?

Am pornit spre casă, spre obloanele mele, cu zugrăveala mincintă de timp. Mi-o inchipuim așteptînd la ghișeu poștei, înaltă, imbrăcată în rochia nouă. I-auzeam vocea, voit indiferentă, voit uscată, dînd explicații. Expediază: Nina Mureșan. Numele de fată Accentuează: Mureșan, fiindcă e ea însăși nedepinsă. De șase ani, nu l-a rosit. Poate că pe biroul meu se odihnește o hîrtie mizgălită cu diverse, forme de escalatură, așa cum și atunci, se jucașe cu creionul, căușînd să se deprînde cu numele de soție.

Pe masă mă aștepta raportul din ziua aceea a hidrometeorologului, fîntinarul nostru de ieri. Nivelul apei crescuse cu încă cinci centimetri, ceea ce reprezenta încă o suprafață ucercită. Zei, Nina. Aici va fi o ale, dincoace debarcaderul. Avem douăzeci și doi de plopi plantați și va sosi în primăvară primul transport de pescuți vii. Pentru locurile de aici, peștele e o vîleat din legendă și-i numădeciț uriașă. Ținea pămîntul doară...

Și deodată, mi-am dat seama că Nina n-are de unde să știe ce mi s-a întimplat. Cum am înfeles, cit de profund m-a rănit plicul ei și stereotipa formulă care-l dreptul să izgonească fumele de tutun, undîlele și timbrul vocii mele de-acolo...

Ți-am spus, la început, că nu-i vorba de o re-intoarcere ci de o simplă și ușor vinovată intenție de-a deștepta pări de rău, de-a sporii valorarea unui lucru la care ai renunțat. Știu că după asemenea deznădădețe te stăpînește teama că alegîndu-și un alt bărbat, femeia ori va uita, ori potrivit părerii curente, chiar decepție intimă că a pierdut o va face mai docilă, mai supusă în noua căsnicie. Șterge acele rînduri sau privește-le ca pe o ultimă expresie a conformismului. El nu se adevărate. Adevărat este numai sentimentul, care s-a curat pe care îl trăiesc. Nu mi mă poate întoarce în drum, știu asta, dar poate s-o aduc pe ea, să se aștept și port cu mine pe drumurile zilnice, îl trăiesc tens în odăia mea, care nu-mi mai pare străină, cînd pe un plic sint rînduri scrise de mîna de-a mea, nu mă poate întoarce înapoi? Ar fi, se pare, un subiect și nu este așa.

Știi, tu, că, dacă Nina ar fi fost indiferentă la modul în care-mi va parvenea scrisul, atunci nu s-ar fi străduit să obțină o copie de înaltă mie. Accept chiar ideea că ar fi fost indiferentă de intenția de-a mă înfepta. Dar nimic nu ar fi durut mai mult decît o hîrtie oficială, rece, de intr-adevăr ne-ar fi instrăinat. Ea a rămas un seceventă copilarilor ei, pe care i le reproșam pe vremuri. Iar semnătura, o bravadă, în plus. Izbucnirea însă n-a prevăzuto, fiindcă nu mă credeai în ea. Dar numai eu știu, în întimitatea pe care numai eu am trăit-o, cum aștepta o asemenea zguduire.

Căci a existat un timp cînd cu toată linția ei a cautat să se facă înțeleasă, iar eu, lucid, așa credeam, temperam și așteptam o ușoară ceață sceptică peste avîntul. O vreme credeam că iubirea e un schimb, în care te ameninți decepția. Deci, nu te descoperi, îmi porunceam. Prejudecată, negustorie, calcul de mic burghez. Aveam gusturi asemănătoare, preferințe comune, ne plăceau versurile, cărțile bune, teatrul, mă urma în rătăcirile cu undița. N-am îndreptat însă niciodată înspre ea, înspre linția ei, emoția fierbinte a unui vers tulburător, ferindu-mă de comunicării de elect. În fond, tu, ca femeie, vei înfelege că nu e altceva decît egocentrism. Ca și cum i-ai spune, eu, numai eu, sint melancolia din cutare bucată și am să te învîț și pe tine să o înfelegi.

Odaia aceasta a mea, fiind complet deosebită, o rechemă pe cealaltă și seara nu mă pot împiedica să nu așez interiorul vechi în puștii care mă inconjoră. Și stau de vorbă cu Nina așa cum n-am reușit s-o fac acolo. Pentru că acolo nu există nici un lac și nici o colă a apelor de acumulare, nu există, mă pricepi, explicația vie, în care să răsuflă oameni și acolo nu mi-au dat niciodată ca aici lacrimile, după cum n-am auzit nici că în 11 septembrie soarele se culcă la 18,36. Iar miine se deșteaptă devreme, ca mine, căci avem nespuse de mult de lucru și multe de învățat. E primul nostru lac de acumulare. Sintem atit de tineri încă.

Mă întreb dacă i-ăș scrie Ninel. O să-i scriu desigur, mai tîrziu. Sau poate că nici n-o să-i scriu. Dar de văzut am s-o văd, vreau s-o văd...

MIRCEA

Desen de MIHU VULCĂNESCU



Ei izbîndiseră, căci jos, ca-n niște bălți de foc,
Își potolea cumplitul zbucium fonta;
din roșie-însingerată cum se liniștise,
acum prindea să ruginească;
ciudate piei de leopardzi păreau acolo așternute
pe aurul felin sărînd și tresărînd
cu fețele de bronz sălbatic —
și ca un animal fluid
ieșit să mai ucidă alintîndu-se,
așa se legăna, se prefăcea supusă,
ca apoi să zvîcnească într-un salt elastic
și despletindu-se-n ecou de flăcări.

Iar ei, de bronz străvechi pînă la brîu,
cu bărbile albastre, de sudoare,
ca niște grădinari și pașnici și prea calmi,
mișcau uneltele de muncă la furnale
și-alcătuiau noi ighiaburi directoare
pe care fonta încăpuse pîn-la matcă.

Și el — conducătorul lor în acest loc de pace,
mai meșter și mai vîrșnic în oțel,
li aduna și-i răspîndea c-un semn al miinii
privindu-i, doar peste talazele de vîiet —
de parcă sufletele lor erau legate invizibil
cu niște fire-albastre, pe degetele sale —
și poate că erau legați cu sufletul de el
căci toți, ca o echipă de fochiști
umblau pe lingă vetrele incandescente
primind sau părăsind ciudatele lor sape
pe care fonta se-nchega-n nămol incandescent
făcînd să curgă stalactite nesonore...

Ei izbîndiseră și fonta pleca spre altă viață
iar ziua-aceea pe care o-ncheiau

Iar după ce l-au luat pe brațe
ieșeau cu el pe scut, ca dintr-o luptă veche —
de alții începută și demulată...
Și toate-n jurul lor: și oamenii și lucrurile
se așezau cu fata-nțoarsă după el.

Nepedeșită fonta, însă-nspăimîntată
de ceea ce înfăptuise răzbuindu-se,
nedîndu-și seama că va fi atîta de cumplit,
ca o panteră se rotea oprită în furnal,
lingîndu-și botul lacom și-afîtat,
de ceea ce putuse rupe dintr-un om.

II

Stau lucrurile despletite tragic împrejur, —
pe cînd orasul s-a întors cu toate fetele-ntr-acolo —
se umplu de un vuiet al sirenelor, îndoliaț
și toate fibrele se clatină de vînt electric,
iar oamenii se duc și se întorc la fontă
mai îndrîjiți, mai neîntîmîțați
căci peste hainele de lucru ei au tras
cămășa gravă-a unei triste amintiri
din fața căreia se-ndepărtează focul.

Dar uite că puterea omului se regăsește
ca o coloană de mercur infierbîntat urcîndu-se,
misterioasă și imună și încurajată
în fața valului mistuitor, de foc,
deoarece ferestrele, ca niște proiectoare,
s-au îndreptat cu soare blind spre el
și căile de fier, cu porțile deschise
dau drumul tremurilor lui să-l poarte,
și-afîț de iute să alerge
încît durerea să rămînă înapoi...

Ea, neînduplecată, ca o zeitate furioasă
se-apeleacă peste el rînjind cu-nfățișare răvășită
și-așa cum șade-nins pe-o lespede de marmură
nici chiar aici, în templul alb, nu-l părăsește.

Dar cît poate durerea să aștepte?
Căci lîngă el sint ceilalți,
veniți și ei să sufere, lăsîndu-se durerii
spre-a-i ușura durerea...

Acesta nu-i un fel solemn de-a spune
dînd slavă solidarității dintre ei.
Sint cinci în jurul lui, pe lespezi de argint,
și-așteaptă-acum durerea să se-apropie —
cu vîl de păr sălbatic
ca o călugăriță albă, se-apropie de ei,
lăsîndu-le pe coapsa de piatră
ciudatele-i unelte de tortură...

Trăiesc o solidaritate a sîngelui comîm,
care-i va ține dincolo de vetea
că lupta lor a reușit sau nu.
Și poate forța focului va șovăi acum
de ce n-ar șovăi de astădată?

III

A șovăit, dar nu și de-astădată.
Și omul va pleca și-mi pare că se-aude
cum, sprijinit în visla purtătoare peste ape,
bătrînul barcagiu al lumii de pe Styx
repară ramele amenințate, ale lotcii
pe care-au vrut s-o tragă-aceia cinci pe mal...

Nu s-a putut! și-acum au brațele însingerate
căci zeul i-a bătut cu visla peste minți...
Sint trîști de munca în zadar atîtea nopți,
a vrăjitorilor cu salopetele fosforescente;
și el e-nțunecat nu pentru moartea-i —
e trist că-mpotrivirea lor în fața întîmplării
n-a reușit prin el; că încercarea tuturor
de-a-nfrînge și stihia-aceasta
n-a reușit prin el —
așa cum reușise de atîtea ori...

E trist că flacăra de purpură
se va îndolia de umbra lui o clipă,
se va mîhni de viața lui pierdută-acum

Unde-l va duce, neînduplecat, luntrașul?
Parcă s-a-nțors cîndva de-acolo,
a construit canale de apă și de foc,
și parapete-a ridicat din piatră
și-a cîștigat pentru armuri de apărare
și totul pentru alții
și pentru alții pîn-la capăt...

Căci i-au predat misteriosul cifru al metalului
și, dîndu-i sceptrul de meșteșugar
l-au pus conducătorul lor
cînd toate deveniseră-ale lor.

Ci fără-aceste zile luminoase
el rămînea și umilit și anulat,
căci viața lui, ca o ghiulea de piatră,
și-o ridică Ingenunchat pe munte, zi de zi
și an de an și-o ridică fără-ncetare;
și-atunci cînd trebuia să treacă
dîncolo de-acele culmi întunecate,
atunci aluneca-napoi, rostogolindu-se cu totul
și iară începea de la pămînt, de jos,
să cadă iar, s-alunece...

Și-acum, această viață întoarsă din alunecare,
de-acele zile ale armelor slăvite,
de ce n-ar fi redată demn, solemn, victorios,
acestei bucurii, prin șarjele înalte;
de ce-ar mîhni pe-acei ce-au rupt din ei;
și șarjele de ce să le-ntrîsteze?

El va rămîne-n vuiet oțelului de tren
și-n foșnetul metalic al uneltelor de pace
și-n calmul și-n puterea armelor de apărare
în care zi și-a curs de cînd e om.

Frumos și brusc răsare soarele în zare
de parcă se deschid furnalele-n torente,
ci patul lui e ca o lespede împurpurată
și-alunecă la răsărit ca o ciudată navă
și pinzele de purpură trăznesc de vînt și slavă
și tremură ne-nțunecat și fără asfințit;

și urcă flăcări pe catargele portocalii
și ca pe-un cîmp de sonde roșii



Sanja

poem de
ION GHEORGHE

și căreia-i ieșeau cu șarje înainte,
primise munca lor, ca o zeită generoasă;
dăduse semn că fonta lor,
efortul lor și al furnalului
o bucură și-o face fericită înc-odată.

Acolo, însă, în adîncul nesupus, nemulțumit,
în care minereul, bătut de vînturi mari,
trecea prin munci interioare
curgînd din sine cel de-acum
în altă stare, către sine cel de peste clipe,
pe trepte de temperatură furtunoasă —
acolo s-a-nîmplat.

Nefericite-mprejurări și blestemată adevărul
cînd lucrurile răzvrătite scapă
și mușcă bratul care le strunise
și sar spre ochii înțelepți
de care se lăseseră hipnotizate...

Acolo unde lucrurile-ngenunchiate
au desfăcut o cale cîț de ne-nsemnată,
se folosesc de-o clipă de tăcere-a omului
de-o clipă cînd putea să slăbească —
acolo lucrurile se răscoală.

Pe cînd cu toții se-așteptau cu-atîta mai puțin
cu cîț în astă noapte și veghea și înțelepciunea
pîndeau din turnuri mai treze ca oricînd.

Pe cînd el însuși, el, conducătorul lor,
de ale cărui semne se leagă și se țin
și viețile aceluia și a furnalului în lucru;
pe cînd ei toți se așteptau cu-atîta mai puțin
cu cîț și fonta-i cunoștea demult —
atunci și-acolo s-a-nîmplat.

Atunci și-acolo, ca un nod de piatră
lovit de flacăra vulcanică-a metalului,
zvîcni bolidul de pămînt industrial
care-nchisese focul și metalul.

O coadă legîndu-se pe urmă
lovea și mătura uneltele lăsate,
pe cînd fulgerătoarea tresărîre la primejdii
îndepărtase oamenii de toate.

Iar hainele de lucru de pe ei
parcă sorbite de-un curent cumplit,
zburau în jur ca frunzele infierbîntate;
iar pielea lor se apăra lăsînd afară
broboane mari de apă...
și pașii mistuiți de-o grabă legitimă
ii îndemnau să se retragă-n apărare.

Ci focul care-acum trecuse printre ei,
neatingîndu-i cu explozia de moarte,
căzu ca fulgerul astral pe undeva,
pleznind ca un meteorit lichid.
Sări apoi cu pași nesățioși
lovî-n conducătorul lor și se oprî.

Și focul se urca pe el cu brate roșii,
i se oprea pe piept ca o sălbăticiune-n arbori
și-astfel îmbrățișat îl prefăcea în torță.

Sălbatic se stîrneau ceilalți să-l despressoare,
trăgeau de salopeta fluturată-n flăcări
și se lipeau de el să-năbușe sălbăticia
și răzbuinarea fără sens a focului metalic.

Și parcă de pe-un rug pe care el picase
nevinovat și pedepsit nedrept,
ei îl trăgeau la ei
zmulgîndu-l dintre flăcări,
reducîndu-l între ei...



Desene de STANESCU ALBIN

același om, întors de-acolo, de pe mal,
răpit din lotca ce pornise către neguri...

Slăvit acest curaj de a răspunde totuși,
slăvită-mpotrivirea pusă focului care-a distrus
înfăptuirea anilor și-a muncii și-a naturii.
Neprețuit curajul lui de a spera.



enunchii îi sint
umflați, mult mai groși decît picioa-
rele care îi tremură la fiecare pas.
Labele picioarelor îi sint și ele um-
flata, din cînd în cînd sîngeră, muș-
tete ca niște bureți prea plini, pînte-
cul e enorm și-l duce greu Genek.
Dar brațele i s-au făcut suliți, de
copil, pieptul i-a căzut înăuntru
toracelui parcă, s-a scosificat, gîtul,
ca o storică, abia mai duce capul.
Ochii lui frumoși, mari, albaștri,
s-au înfundat în orbitele largi, și în
clipele în care nu sticlesc de foame,
ca ochii sălbăticiunilor noaptea, sint
stînși și opaci, asemeni unor ge-
muri murdare, îndărătul cărora s-au
stîns de mult luminile. Dacă în bara-
ca în care dorm cu sutele, pe jos,
unul peste altul, ar exista nu o o-
gîndă, gînd absurd, dar cel puțin
o fereastră în care Genek și-ar pu-
tea întîni deodată imaginea, așa
cum îi vede zilnic pe ceilalți, fără
îndoială că nu s-ar recunoaște pe
sine, girbovit, subțire ca un băț, cu
oasele spărgîndu-i pielea, oasele as-
tea pe care vrei mereu să le acoperi
cu zdrențele fostei haine, foștilor
pantaloni, și nu izbutesti, nu și-ar
recunoaște fața din care au rămas
bărbia, nasul, pomelii, toate ascu-
te, galbene, nu și-ar recunoaște tim-
plele ca două găoaci de ou grăfuite.
Îi privește pe Jean, pe Jacques, pe
Isidor, pe Halm, pe Sigismund și
pe Wladyslaw, pe zecile de Jacques,
pe Isidori și de Wladyslavi cu care
stă în această cabană de mai bine
de doi ani, iară și vara, cu care
lucrează în mină de dimineață pînă
seara și cu care străbate alături,
schiopătînd, drumul de la mină la
lagărul încercut de sîrmă ghîmpată,
între nemții cu puști-mitrilare pe
piept, și vede pe trupul lor, pe fața
lor, ca a mai trecut o zi. Din cînd
în cînd zece-cincisprezece dispar,
dintr-ai care nu se mai puteau dir-
ti la mină, dintre cei care nu mai pu-
teau ridica ciocanul și țîrnăcoul
acolo, care nu mai puteau urni de
jos lopata plină. După dispariția lor,
două-trei nopți nimeni nu mai doar-
me în baracă, nimeni nu vorbește,
înlumeric și numai străbătut de
ofitaurul și suspine, de gemete care
se opresc cînd trec, pe la uși și
prin fața găurilor pentru ferestre,
sentințele. A doua zi, a treia zi, cei
care se simțeau cumplit de stejiți
fac eforturi peste puteri să meargă
drept și să lucreze, ca să nu-i ajun-
gă prea repede din urmă pe dispă-
ruți, și pe urmă renunță, de scîrbă,
de cupîntîș. În locul celor luați, to-
ată lumea știe unde, se ivesc repede
alții, tot nemîncați, tot zdrențuiți,
poate nu tot atît de slabi, alții Fran-
çois, alți Sigismunzi, alți Nisimi,
ca ochi spăimîntați sau stînși, cu
trupuri invizibile și rănile, ca să le
mostenească țîrnăcoul, ciocanul, lo-
pata. Să le mostenească în baracă
locurile pe care nu le aveau, adică
să doarmă pe jos, umi: peste alții,
totdeauna prea mulți, și să împar-
tă cu ei cazanul de lăutri, ciorba ne-
gră de fiecare zi. Să se culunde în
disperarea fără capăt și culoare, la
dezolare încărcată de ură, pe care
o străbate din cînd în cînd o undă
de bărbăție, de vigoare stîrnită de



stau oamenii cu pumnii ridicați —
de care zeul, aplăcat pe visle, se ferește...

Și torțele ca niște plopi de aur se apeleacă
pe unde vine-un purpuriu crucișător de gală
cu turla-nvăluită-n fumul purpuriu —
și nava i se-alătură acum.

Se suie-apoi pe scări răsunătoare
la prora marelui crucișător de purpură,
ii vede-acum lunetele ca niște tunuri glorioase
și-o lume de miracole se-nfățișează,
știută, neștiută lui. Și totuși...
Ca o planetă în activitate nouă
se vede-acolo focul ridicîndu-se
și vîntul furtunos venînd peste torente —
mișcînd și îndemnînd,
săltînd în valuri magma.
Ce blîndă vine-acum în valuri lîngă el
această fontă generoasă și supusă!
Și uite-i și pe-aceia cinci,
alcătuită ca niște grădinari fantastici,
canale selenare —
și cunoscute și necunoscute canale selenare.

Mereu neîstovit e toșnetul industrial
al vîntului și cunoscut și altul
și fără treptele-i sonore bate și frămîntă
și-acolo înăuntru-i soare, soare, soare —
ca o cascadă uriașă, de foc și de lumină
rupîndu-se de sine și revenînd la sine
din clipă-n clipă alta, închisă, stăpînită...

Antenele crucișătorului trăznesc de vînt
și valurile roșii flutură pe lîngă el —
grozav se mai grăbește, rupînd cu vuiet apa!
Dar unde se grăbește?

Căci niște țărmi neînțelese de albi
se-apropie din zări, crucișătorului, la prora,
și oamenii de ce-i fac semn cu steagurile?
Acea cinci abia se mai zăresc în urmă
cu palma streșînă la ochi și gravi și-ncrezători.
De ce-s alit de liniștiți, de parcă au învins
într-o întrecere ne-nchipuită încă
și el de ce e beat de-atîta soare roșu?

Tu, generoasă și eroică și mindră clasă!

Genek își dă seama de cîteva zile
că nu mai poate, că nu mai poate
deloc. Lopata e din ce în ce mai
greă, miinile lui n-o mai pot sălta.
Pîntecele, picioarele sint din ce în ce
mai grele. Drumul de la mină la
baracă a crescut parcă, s-a lungit.
E un drum cu gropi și pietre ascu-
tite și se împiedică, și cade în fie-
care, și se ridică greu, scîncind cîte-
odată ca un copil, gemînd alteori
ca un animal bolnav, fără să ia a-
minte ce e în jurul lui. Atunci îl
fulgeră privirea soldatului cu muș-
tață blondă, a soldatului acela care
ii întovărășește totdeauna pe drum,
și care foarte des, noaptea, e de
strajă la baracă lor. Și Genek tace
și merge mai departe, călcînd pe cu-
țite, cu cuțite în genunchi, în pin-
tete. E un soldat rău, mai rău decît
toți, sau nu, toți sint la fel, dar e
un soldat, care își alege pe rînd pe
cine să urască mai tare, pe cine să
chinuie mai mult. Ceilalți lovesc or-
bește, nici nu deosebesc un prizo-
nier de altul, bațjocoresc orbește.
Soldatul cu mustați blonde își alege
victimile, pe cei pe care vrea să-i
perseceute, pe cei pe care vrea să-i
flămînzească mai mult decît pe alții.
L-a chinuit pe Louis, pictorul care
s-a spînzurat acum o lună, l-a chi-
nuit pe Aron, care a fost ridicat săp-
tămîna trecută, ridicat ca un sac
de gunoi pentru că el nu mai putea
mișca, și Genek simte că acum l-a
ales pe el. Pîntecele clipa cînd nu
va mai putea, îi dă cu piciorul cînd
cade în brînci și se ridică greu, îl
alungă cu tinicheaua aproape goală
cînd își așteaptă ciorba, în rînd cu
ceilalți.

Genek își dă seama de cîteva zile
că nu mai poate, și azi, cînd vrea
să se salte de pe dîșumeașă mur-
dară, nu izbuteste, François și Ni-
sim, între care a dormit și sub care
a dormit către zori, cînd în zvirc-
leala viselor rele și a lipsei de aer
l-au acoperit aproape și el n-a avut
forța să protesteze, încearcă să-l ri-
dice în picioare, să-l sprijine. Genek
se răstoarnă cînd peste unul, cînd
peste celălalt, ca o momie de petice.
În limba lui, fiecare încearcă să-l
îmbărbătească pesamne, să-l mîngie
poate, Genek nu știe, pentru că el
nu vorbește nici franțuzește, nici
nemțeste, el nu se poate înțelege de-
cît cu polonezii din baracă. Dar a-
fară răsună țîgnale, urlete groase,
răsună și un țîpăt de durere, au lo-
vit probabil pe cineva, și pritenii
pleacă repede, tirîndu-și picioarele
vinete și umflata, sprijinindu-se de
pereți. Genek rămîne o clipă singur.
Rămîne pe podeaua împușată și-i e
grozav de frig acum, cînd nu mai
are pe nimeni în dreapta și în stînga.
Soldatul cu mustați blonde se re-
pede în baracă să controleze dacă
au ieșit toți și dă de el, îl lovește,
il injură, îl lovește iar, îl acupă, îl
amenință cu pumnul și pleacă. E
obișnuit cu imaginea omului care nu
mai poate, ochiul lui ager, de un
albastru-verzui, lucios și tăios, cu-
noaște bine chipul morții, ajunul ei.
L-a bătut și l-a injurat pe Genek
pentru că asta e funcția lui, nu pen-
tru că a sperat că se va putea ridica.
A plecat bine dus ca după înde-
plinirea unei misiuni speciale, exe-
cutată perfect. Și Genek e acum sin-
gur de-a binelea, singur pentru mul-
tă vreme. Prin cadrul ușii se vede
curtea pustie, încorâtă. A sosit pri-
măvara. A așteptat primăvara asta,
au așteptat-o toți cei din baracă și
din barăcile vecine, a crezut și el că
soarele îi va da putere. Și acum îl
e frig, îl e frig pînă în măruntaiele
umflata și dureroase. Se tirăște în

GOS-
PO-
darul

de VASILE
NICOROVICI

Așa l-am cunoscut: vorbind în-
rașilor. Era un excentric orăsar. Vor-
bea simplu, parcă s-ar fi sfîștat cu
oamenii, mișca miinile și corpul ca
și cum ar fi căutat cuvintele cu toată
ființa lui. Emoționa prin sinceritate.
Evita frazele șablon și cadența mo-
notonă. Știa să aleagă expresia plas-
tică, pe înțelesul tuturor — cu sur-
prize verbale. Știa să fie poetic:
„Priviți. Cîmpul ride. Și pasărea se
simte bine pe pămîntul colectiv,

d-apoi omul?». Știa să facă o com-
parație cu haz: „Pe care fata o pe-
biți, pe cea vrednică, sau pe cea
care umbra pudră și nu știe să
sape?». Știa să facă orice calcul
economic, simplu și pe înțelesul tu-
tor, și mai ales știa să inflăcă-
rezze: „Cu asemenea oameni ca
dumneavoastră o să facem minuni.
La lucru. Frumosul să-l întrecă
pe frumos și binele să se întrecă cu
binele!»,

Cind băteau lumina în fereastră

Indelung, cind pe burta care doare, cind pe o rină, simțindu-și fiecare os frecat de dușumea, pînă la prag, pînă afară, lîngă peretele barăcii. Acolo cade de oboseală, cu fața la pămînt. Soarele dogorește și strălucește. Genek stă mult așa, cu fața la pămînt, apoi se silește să se ridice pe coate și varsă indelung singe și urș și parcă răsună în el un clopot mare, lumina albă care îi bate în față și parcă sunet și ea, și toate se rotește, și parcă din capul lui pornesc cercuri mari, concentrice,

de lumină sau de sunet. I se par acum tot una. Nimic nu-l mai doare ascuțit, toate îl dor surd. Îi pare o clipă că s-a așezat pe ceva prea înalt, că mai bine ar fi pe pămînt. Păpăle cu degetele lui lepe, vinele sub praful de cărbune intrat în piele, pămîntul, și după ce îl recunoaște, tot îi pare că e prea sus, prea sus. Ar vrea să se gîndească acum la toate, la ceea ce a fost viața lui, la Ludmila, la băiat. Sigur că copilul pe care trebuia să-l nască Ludmila e băiat, nu știe cum îl cheamă, dar băiatul trebuie să se lîină acum pe piciorușii și să ridă. Să fie blond, cu părul cîrionțat. Are ce mîncă? Poate că are, poate că are! Sor îi dău, de departe cu religiozitate, Ludmila o fi lucrind undeva, în două cel puțin de mîncare. O familie de potonezi mai instărită trebuie s-o fi luat în serviciu, mai ales cu un copil atât de draguț, cînd tata a dispărut. Acolo trebuie să fie acum mai cald,

băiatul se joacă într-o grădina, de aceea pe care a avut-o Genek acasă, lîngă Cracovia. Cînd venea seara de la fabrică, Ludmila stropsea bujorii, stînjeții. Întra pe poartă și ea a lerga la el, coadele blonde îi sălău pe spate. Și dimineața, cînd deschidea obloanele mici, cit soare întra în odaie și miroase de salcîm. Și pusesse Ludmila altele flori pe o palmă de pămînt! Uite cum vine spre el și rochia albastră de stambă flutură în urma ei, vine ca un flutur mare cu aripi albastre. Și sînt iluzorii mulți în grădina, e frumos, dar nu e bine, au să facă o mizi în cîreși. Azi chiar are să se urce în cîreși să-l curețe de omizi. „Lasă că-l curăți cu mîine!” spune Ludmila. „Nu se poate, asta e treaba de hîrbit!” Ce repede se suie în cîreși și ce frumoasă e valea asta verde văcută de sus. Ludmila a rămas jos, mică, albastră, strigă ceva spre el și nu se poate auzi bine. Nu se poate auzi din pricina zgomotului ritmat pe care-l face strungul lui. Mesterul Sigismund îl roagă să repare și strungul lui Wladyslaw, pentru că numai el știe să repare atât de bine. Și-l bate pe umeri mesterul și rîde. Rîde ca tatăl lui Genek care a rămas plugar acolo, în sat, și de asta Genek vrea să-l vadă mereu rîzînd. Și se face ochii mici, îi lacrimăză și i se văd toți dinții mari și albi. Mesterul culege cîreșii din grădina lui Genek, jos Ludmila le adună în coșuri și Genek alergă după capra lor care a scăpat din ocolul ei mic de nulele și vrea să mînce salata.

Soarele e acum sus de tot, soarele începe să scape. Genek stă acolo, brașuși, lîngă peretele barăcii, zîmbește cu ochii închiși, șoptește ceva și dar zîmbește cu fața lui mică, uscată, zbîrcită, cu buzele lui vinete care nu se mai închid bine peste dinții albi, lungiți ca la crăniile de mult descarnate.

De jos, din birouri, vine pînă aici zgomotul și urletul chiohanului de seară al nemților. Din cînd în cînd un soldat trece prin curte, îl vede pe Genek, scupă în direcția lui sau încearcă cu cizma să vadă dacă mai mișcă. Și pentru că trupul lui Genek întra mai tîrziu sub iovitură, îl lasă acolo, pînă se vor întoarce cei de la mină și soldații care răspund de baraca asta.

Curtea se umple de umbre istovite, negre de cărbune, și de zbieretele soldațești. François și Nisim îl tirăsc pe Genek în cabană, îl sprijină într-un colț lîngă fereastră. Să moară acolo, lîngă ei, nu ca un cîine, lîngă șant. Soldatul cu mustața blondă i-a văzut și se încapățînea să-l strige lui Genek „Drept!” și să-l silească să se scoale. Umbrele bărboase de oameni în zdrențe tremurătoare și string pumnii în întinericul slab, străpuns de lumina unui singur bec, departe, dar Genek desigur mării lui ochi albaștri și îi închide la loc. Durerea nu mai e durere, e ceva îndepărtat, haotic, rău. Genek zîmbește, vede printre ramurile cîreșii, sînt cerul albastru, pe care fug norii mici, alburii. Soldatulul i se face sălă să mai stăruie. Dar ordinații de prizonierii să-l care afară, apoi dă un contraordin, să-l lase înăuntru. E mai plăcut pentru el să moară între oamenii vii, să horcăie aici, ca să înțeleagă aștia toți cum se vor sfîrși, și cit de puternic e el, Hans, care face ce are chef să facă.

Oamenii se culcă pe jos, unul lîngă altul și unul peste altul. Muri-bundului i se lasă o palmă de loc. Luna bate prin golul ferestrei peste fața lui Genek, peste ochii lui care se deschid din cînd în cînd, imenși, sticloși. Dar ochii aștia nu mai văd cum soldatul cu mustața blondă, de cite ori dă ocol cabanei, se oprește

în dreptul gîurii ferestrei și strigă, de tresalt din somn istovii, o injură, o batjocură, cum bagă bastonul lui de cauciuic să sfredească stomacul zăcut, coastele ieșite, să împungă piciorulele slabe sau labele umflăte. Genek vede capul aurii al băiatului lui pe care nu-l cunoaște și mîine repezi ale Ludmille, pietăși și pusele Ludmila altele flori pe o palmă de pămînt! Uite cum vine spre el și rochia albastră de stambă flutură în urma ei, vine ca un flutur mare cu aripi albastre. Și sînt iluzorii mulți în grădina, e frumos, dar nu e bine, au să facă o mizi în cîreși. Azi chiar are să se urce în cîreși să-l curețe de omizi. „Lasă că-l curăți cu mîine!” spune Ludmila. „Nu se poate, asta e treaba de hîrbit!” Ce repede se suie în cîreși și ce frumoasă e valea asta verde văcută de sus. Ludmila a rămas jos, mică, albastră, strigă ceva spre el și nu se poate auzi bine. Nu se poate auzi din pricina zgomotului ritmat pe care-l face strungul lui. Mesterul Sigismund îl roagă să repare și strungul lui Wladyslaw, pentru că numai el știe să repare atât de bine. Și-l bate pe umeri mesterul și rîde. Rîde ca tatăl lui Genek care a rămas plugar acolo, în sat, și de asta Genek vrea să-l vadă mereu rîzînd. Și se face ochii mici, îi lacrimăză și i se văd toți dinții mari și albi. Mesterul culege cîreșii din grădina lui Genek, jos Ludmila le adună în coșuri și Genek alergă după capra lor care a scăpat din ocolul ei mic de nulele și vrea să mînce salata.

Hans zace de șase luni. Gerda e convinsă că și-a stricat stomacul în timpul războiului cu prea multă băutură. Dacă a mai băut zecă ani și după război, în ultimii cinci, cînd a început să slăbească, să-l doară stomacul și mai ales după ce a fost scos la pensie înainte de patruzeci de ani de la fabrica de armament, — și numai Gerda știe ce pensie e asta! — nevasta i-a oprit complet băutura. Zace într-un pat curățat, menit în fiecare săptămîină — Gerda știe cit costă sapunul, dar trebuie să speli, n-ai încotro, ești om civilizată, — pe două perne înalte, cu o plapumă groasă, sub care îi e mereu frig. De la un timp nu se mai poate încălzi. Ferestrele sînt deschise, peste ele atîrnă perdelele în carouri albe și albastre, biblia e la îndemîna lui, pe scaunul de lemn de lîngă pat, lîngă aparatura de muste făcută de Gerda și cu care Hans se apără de ele. Dimineața și seara Gerda îi aduce la pat cafea cu lapte (din lapte praf, și din cîcoare) și la prînz o farfurie plină de cartofi fierți, un compot cu zahăr puțin, citeodată supă de cartofi sau de zer. Pe Gerda o doare inima că un om care nu mai muncește consumă atât, dar e soțul ei și trebuie hrănit, chiar dacă e bolnav, pentru că așa spune și domnul pastor, pentru că dacă ar face altfel, ar birfi-o vecinii, fără să mai pui la socoteală și protestele lui, și injurările urite, soldățești, șoptite printre dinți, în casele de furie. Fred și Fritz mîine destul de mult și nu aduc nimic în casă, cu toate că au intrat amîndoi la fabrica de armament. Spun că sînt plăți puțin la început și trebuie să-și cumpere echipament sportiv, să meargă la dans, să se îmbrace, să-și trăiască tinerețea. În definitiv medicul n-a spus precis ce are Hans, ar putea să se mai facă bine, să se întoarcă la birou, să câștige banișor, să ajute familia. Sigur că trebuie hrănit.

Hans se simte din ce în ce mai rău. Durerea în stomac crește și puterile îi scad. Duminică nici nu s-a mai putut bărbierii, nici nu și-a mai putut rotunji mustața blondă cu fire țîne experimentale. Am văzut meri, peri, caiși, vișini, piersici, precum ei: fasole, lucernă, secară, roșii etc., toate puse să crească aici, de-a dreptul din nisip, pentru a dovedi că în partea locului asta și aceste pămînturi sterpe pot fi îmblizite de verdeață și roade. Îi plăceau aceste culturi experimentale, poate chiar mai mult decît cîmpul. De ce? Fiindcă erau legate de o întimplare importantă din viața lui, pe care mi-a relatat-o mai tîrziu. Cîțiva ani mai în urmă, niște agronomi de birou de la regiune planificaseră, fără să ține despre ce este vorba, ca aceste terenuri nisipoase să fie înșămîntate cu grâu și porumb. Vă dați seama cum a reacționat acest om, căruia îi place cîmpul. A stăruit, a protestat, a luptat din răsputeri să împiedice o asemenea înșepție. Ca să-și demonstreze dreptatea s-a folosit de argumentul cel mai convingător: dovada practică. A luat în sîculele probe de pămînt pe de diferite parcele nisipoase și nosire din recoltele de grâu și porumb obținute pe ele. A luat de asemenea pepeni și struguri, cultivați tot acolo. A înșăcîrăc totul în două mașini și s-a prezentat în fața unui înalt tor de conducere al țării noastre. Bineînțeles că dreptate l-a dat lui. Mai tîrziu, a venit și hotărîrea privind înșămîntarea stațiunii experimentale.

Întimplarea aceasta mi-a povestit-o în timp ce mașina noastră goana în lungul unei șosele asfaltate. De o parte și de alta a șoselei, pe zeci de kilometri, cite cîinci șiruri de pomi, de la un capăt la altul al orizontului, trecînd peste dealuri, fișii de pămînt nisipoase. Tovarășii mei imi arăta cu bucurie copăile-reacă fiecare frunză, fiecare mugure înflorit... Ne gîndeam amîndoi cum va arăta această șosea peste cîțiva ani, ca o pădure fără capăt, încrețită de roade... Nici unul din noi nu văzuse nicăieri o asemenea șosea, de aceea trebuia să ne-o înșăcîpim. Și tocmai asta ne străduiam să facem, în clipa aceea... Gîndeam la viitor.

albe, deși știa că domnul pastor are intenția să-l viziteze, cînd va ieși de la biserică. Doarme prost, adică a dînc și cu vise rele. Toată noaptea urlă și se zbate. Gerda s-a mutat în patul de pe sală, pentru că băieții au făcut mofuri cînd a vrut să se stabilească în odaia lor. Ar fi vrut să-i cîrească, Gerda, dar ei s-au uitat atât de urt la ea, încît n-a avut curaj și supărată, și-a întocmit un pat în sală.

De două zile Hans a început să dormiteze și ziua, să viseze și ziua, și să urle necontenit. Dă ordine, se zbate, injură, se sperie de ceva, chelălăie ca un dulău, apoi iar urlă ca un lup turbat. Deschide ochii, vede odaia curată, perdelele albastre străpuns de raze aurii, biblia de pe scaunul de alături, ceasul de călea cu lapte care îl așteaptă de dimineață acoperită cu un șervețel alb, apoi pleoapele îi cad grele. În fața lui se întind șiruri de sîrmă ghimptă, trece umbre de oameni slabi, zdrențaroși șchiopătînd. Aude țipete de durere, Lovește cu sete și aude urlete care îl bucură și-l înșămîntă. Se repede cu bastonul de cauciuic ridicat și se rostogolește jos din pat. Azi a căzut de două ori pe din urmă și cu mare greutate l-a ridicat Gerda și l-a așezat în așternut. Pe urma i s-a pîrît că bea, că bea cu nesău o cană mare de rachiu tare și a început să cînte un cîntec din război, dar s-a dezmeticit cu mîna apărută a Gerdei pe gură. Femeia spunea că urlase de speriașe vecinii.

Cître seară, în fața ochilor lui Hans s-a așezat o imagine care nu mai vrea să plece. E un chip slab, cu bărbia și nasul ascuțite, cu orbitele ca două găoaci de ou prăluite, un chip ca o mie atele pe care le-a văzut Hans în lagărul pe care îl păzea, dar chipul asta deschide ochii, înșăi, imenși, albaștri, și zîmbește. Hans vrea să nu mai zîmbească, Hans vrea să-l vadă supus și zbîrcit de durere, dar chipul zîmbește mereu. Zădarnic îl împunge Hans cu cizma în coaste pe omul scheletic, care trage să moară, zădarnic îl injură și-l arată pistolul, omul zîmbește mereu, pleacă de sub puterea lui Hans, dus departe, pierdut în amintirile lui, acolo unde Hans nu poate ajunge. Zîmbetul asta îi scoate din fire pe Hans, îl neliniștește, îl sperie. Sfredelește groapa stomacului celui care zîmbește, cu virful cizmei lui, și durerea răspunde în stomacul lui Hans. Deschide ochii, ca să nu mai vadă năluca, și uite-o jos, pe mușamaia din fața patului, slabă, murdă, zîmbitoare. Închide repede ochii și se lăpăiea dedesubtul pleoapelor.

Băieții, Fred și Fritz, vin cu zgomot tare de bocanci și trec în odaia lor. Li se aud glasurile aspre și risul gros și batjocoritor. Nu s-au

oprit lîngă el, nu l-au întrebat ce face. Un om care nu mai are putere să poarte la nevoie o armă, care nu mai știe să ochească, care are o pensie atât de mică, nu-i interesează Vorbec despre box, despre un film american cu „un tip care a omorît douăzeci de dame”, și glasurile lor îl trezesc o clipă pe Hans. Pune mîna pe biblie, dar n-o poate lîna în fața ochilor. Și pe urmă e toată acoperită cu sîrmă ghimptă, are înăuntru dinamită, o așează anevioe la loc, cu frică, să nu i se întimplă ceva. Gerda vine să-i dea cafeaua cu lapte. Toată ziua n-a mîncat nimic! Asta nu mai e economic, e pagubă curată, cînd te gîndești că pensia ei va fi mai mică decît a lui și că Hans nu consumă toată diferența dintre cele două pensii. Și pe urmă, totuși l-a iubit, pînă la război l-a iubit, dar prea a venit schimbat din război: bețiv și aspru. O femeie ca ea, voinică și muncitoare, se mai poate mărita, deocamdată însă trebuie să-și îndeplinească datorile de soție. Îi întinde ceareaful sub el, îi așează pernele, îi pune o cărămidă caldă sub tălpile înghețate — pe căldura asta! — înșăcîrăc să-l hrănească cu linguriță, dar Hans țipa că ceasul e plină de lături, că miroase urit, că e inconjurat de schelete care se mișcă, că aerul odăii e plin de praful de cărbune, că i-a furat cineva dușca-mitralieră de pe piept și nu se poate apăra de prizonieri. Gerda se închină și țese din odaie. Asta e știrșit. Ar trebui chemat domnul pastor. Băieții însă s-au culcat și ar face tărăboi dacă i-ar scula, ar spune că e vreme și mine. Nu, nu așa a fost ea cînd era copil, nu așa au fost frații ei fața de părinți. Dar băieții de azi au alte preocupări, nu cutezi să vorbești cu ei despre lucruri zilnice și mai ales despre slăbiciune și boală. Cine știe ce pot să-și răspundă!

Hans se confundă în ceva negru, pislos, ha pagă și cleios, într-o noapte neagră care îl sorbe ca o ventuză. Se agață cu degetele rășchirate de marginea patului, dar parcă e prea jos. Ceva îl trage mai adînc în vîrtejul negru cleios, se agață cu ghiarele de ceareaf, de plapuma albastră și urlă lung, ca un cîine. Gerda s-a întors în odaie, stă pe un scaun la capătul patului și plînge. Plînge ceva pierdut nu acum, ci de mult, cînd tinerețea parcă făgăduise altceva, cînd se măritase cu un Hans voinic, cu ochi verzi, lucioși și scilpitori, cu mustața blondă, scurtă, peste gura roșie mare, gata de rîși. Tinerețea în care aștepta niște copii draguți, zilele cînd lua Hans leaflă, mergeau în oraș și cumpărau un lucru de care erau pe urmă bucuroși, perdeaua albastră de colo, ceasul cu cuc din perete. Hans gemea și se agață cu ghiarele de

ceareaf. Gerda nu-l mai aude, și nu-l aude nici băieții de alături, prăbușiți în somn. S-au deprins de luni de zile cu urletele lui.

Hans alergă după niște umbre zdrențaroase, scheletice, care luge schiopătînd, dar pe care nu le poate ajunge pentru că picioarele îi sînt parca legate. Calcă în chisă, bișșie prin întineric. Lovește în stînga și-n dreapta, în jurul lui sînt gemete, iovește cu sete și fiecare lovitură îl doare în stomac. Îi e greață și scribă, simte o furie mare și vrea să lovească și mai tare, să aude zbierete și mai mari, simte că se desface parca tot în bucăți, și fiecare bucată e plină de aceeași dorință disperată de a lovi, de a urla. Vrea să se lăvălească pe jos și n-are putere, stă acolo, înșepțînd și-l sorbe ceva cleios, îl ține pe loc și iar se desface în bucăți, fiecare inebunită de dorința de a izbi, de a sfredeți, de a țipa de voluptatea loviturii.

Luna răsare mare în fereastră, între perdelele pe care Gerda le-a dat la o parte ca să-i vină aerul bolnavului. Hans vede între perdele ceva alb, ceva luminos. E un chip care zîmbește, un chip cu ochi enormi, albaștri. Ah! cum ar vrea să poată lovi în fața asta zîmbitoare, cum ar vrea s-o străvească de perete! Dar nu poate ridica brațul! De ce zîmbește? Să nu mai zîmbească! El e soldat german! El e... el... stăpînitul lumii! Și acum iar luncă într-o pîniță neagră, într-o hăzna cleioasă, sau e o bată de singe? El e stăpînit! De ce luncă? Și nenorocitul asta de ce zîmbește? Acum are să-l poacăască peste zîmbet! Dar mina e în noroi pînă la cot, pînă la umăr! El tot e în noroi, în murle, în gura, în ochi, în urechi. Miroase a noroi, miroase a singe, miroase a cadavru. Se înăbușă, nu mai poate respira. Horcăie, înghete noroi, înghete lături, înghete tot ce e în jurul lui, bălți și morman. Eu sînt stăpînitul... eu... eu... crăp ca un cîine!

După horcăit, Gerda înțelege că s-a sfîrșit. Se șterge la ochi, pune ceasul de călea cu lapte pe masă, încet să nu se verse, așează în locu ei, pe scaun, o luminare și o aprinde. Să trezească băieții! Lasă-i să doarmă, e vreme și mine. Acum tot e prea tîrziu să-l mai cheme pe domnul pastor. Și, Doamne! cit de urit e Hans cu gura căscată, cu fața chinată de un rinjet, de un urlet tăcut! Să-i acopere pieptul și muștele cu plapuma asta albastră, să-i acopere fața cu basmau subțire pe care i-a cumpărat-o el la logodna lor. În casa s-a făcut liniște, ciudat de liniște. Abia acum se aude că alături Fred mirie și el prin somn ca un cîine finar, asmuțit. Visează pe semne că face exerciții de tir și nîmrește alături de țintă.



Desen de FRANCISCA STOENESCU

visul unor nopți de vară

de VERONICA IPORUMBACU

Noaptea amintirilor

Noaptea murmură frunzele mai deslușit, cînd tace murmurul străzii. Și trunchiuri de arbori — străvezii dintr-odată — își sună inelele, cercurile, vîrstele concentrice, în marginea orașului. Și vîrstele prind să vorbească în graiul nocturn al tăcerii, cînd stele pe-orbitele verii citeodată sîrută pămîntul... De-aici, din margini de-orăș răsări Insurecția. Din pămînt răsări, ca un arbore, ca o mie de arbori, ca o pădure în marș, Insurecția-n bluze albastre, Insurecția-n port militar, Insurecția — istoric nume al demnității. ...Ani au trecut, încingîndu-și coroana inelor sub coroana de frunze. Și noaptea își murmură mai deslușit amintirile-n frunze, cînd tace murmurul străzii...

Noaptea orașului

Noapte, noapte a verii, ușor legînd orașul, ca o femeie ce-n mers își leagăna pîntecul rodnic trecîndu-i răsuflu și formă și frunze, noapte, noapte-a orașului, caldă matrice, și-ajud în umbră gestația, pulsul mașinilor tale menite să nască mașini și sfredelele proaspete-n coaja pămîntului, pînă în miezul hulei și pînă în fundul finitini arteziene-a petrolului, noapte, noapte-a orașului, în vine își curge metalul incandescent în zvalte artere și fluxul de forță-al centralelor, noapte, noapte-a orașului cu pinza luminii și pinza de în smălțuită cu flori, primăvara, și aluatul sticloș ce se-ntinde în fire și falduri moi de mătăsoș, noapte, noapte-a orașului, matrice a celorl mari de asal în recolta cîmpiei, noapte, leagănu lin al viselor mele, noapte-a orașului...

Noaptea în cîmp

În leagănu de lună doarme cîmpul din margine în margine vîsînd rotundul pîinii legănat în spic și doarme cu capul greu pe umăr cîmpia flori-soarelui și noaptea se împlinesc lîngă tulpini bostanii și dulcele suris în lubenițe, noaptea își leagăna cariofi în cuburi albul miez, în timp ce boabele de struguri își filtrează adînc în noaptea aurul solar. S-a rotunjit pămîntul sfîșiat și sufletul — o, culturosul, torturatul suflet al preistoriei — acum se rotunjește, cînd răsărim în zori afară-n cîmp, cu luna-n piept, cu soarele pe umăr. În leagănu de lună dorm cîmpurile toate...

Din cînd în cînd, aruncam o privire spre cei din sală. Vorbele lui se ogîndeau pe chipurile lor. Femeii cu broboade negre în cap, bărbaii cu mîinile aspre, îl ascultau cu ochii țîntă, cu răsufletarea țîlăță, bucurîndu-se rîzînd din toată inima, gîndind la viitor împreună cu el. Jată, mi-am spus, ce însemnează eficiența propagandei. Apoi, l-am cunoscut mai bine, ne-am împrietinit, am făcut citeva drumuri prin acel raion în care el lucra ca secretar al comitetului de partid. Mi-am întărit convingerea pe care mi-o făcuseră despre el de la prima impresie. Ceea ce-l caracteriza în primul rînd era felul său simplu, firesc, de a veni în legătură cu oamenii. Se oprea acolo unde era un grup mai mare, sîrînea mina fiecăruia, glumind, interesîndu-se cum stă cu sănătatea, cum îi merg treburile. Dacă cineva vroia să-i vorbească îl asculta imediat: „Tovarășe secretar, am să vă spun ceva. Cînd să vă caut?” — i se adresava vreunul din grup. „La vîno încoace”. „Îi lua de braț”. „Ce să mă cauți la raion? Spune ce te doare!”. Așa se face că oamenii l se adresau cu încredere, cu te miri ce. Odată, ieșind împreună cu el, din biroul său, ne-a întîmpinat o femeie bătrînă. „Ce-i cu dumneata, mătășă?” „Am venit să vorbesc cu primul tă mare”. „Păi eu sînt primul tă mare”, — spusese el surîzînd. „La în birou, a bătrînă, să-mi spui ce-ai pe inimă?”

dar în schimb larna mă hodinesc, pe cînd dumneata?... — „Ce să fac dacă așa mi-e meseria. Zilele mele de coasă în tot anul!”... Foarte potrivite vorbe. Altele nici nu puteau caracteriza mai bine. El era omul al cărui timp de coasă — adică de încordare maximă — ținea tot anul. Așa este. L-am surprins apoi și-n alte două împrejurări care-l caracterizează cu om. Odată cînd goneam cu mașina prin cîmp, mi-a spus că așteaptă să plouă. Eram în mijlocul unui imens lan de griu, încă verde, înșă pînă la orizont, unde se zăreau niște copaci singurateci. „Da, ne trebuie ploaie pentru tot griul ăsta, și încă pentru zeci de asemenea întînderi”. Dar, e nevoie de ploaie”. Altfădată, ne-am oprit tot lîngă un cîmp de griu. El coborî din mașină, alergă prin lanul finar, apoi reveni ducînd în mînă două fire de griu rugînite. „Auziți cum bate vîntul la pustiu? Asta ne ia toată apa. Îi zice austrul”. Și deveni trist. Apoi, după o bucată de drum, imi spuse: „Imi place să umblu pe cîmp”. Apoi: „Ar fi bine să plouă”. Eu mă gîndeam: e puțin să se spună că omul acesta iubește agricultura. Munca cîmpului e înșăși viața lui.

El mi-a spus mentalitatea țărănelui pînă în cele mai mici amănunte. Și lucrul acesta îl era de folos în munca lui. Să dau un exemplu. Veneam cu mașina dintr-un raion vecin, pe-un drum pe marginea căruia fuseseră plantați puișii. Imi atrase atenția, revoltat. „La te uită, numai plopi și plopi!” Din aștia numai o parte or să ajungă mari. Fiindcă omul de la țară nu respectă plopii. Îi zice salcă și-l retează pentru bici”. Într-adevăr, mulți puișii erau retezați la jumătate. „Ar trebui muncă de educație”, imi dădu eu cu părerea... „Da, desigur, confirmă el, dar nu cu vorbe”. Mai tîrziu am înțeles ce-a vrut să zică prin replica asta.

Am trecut de hotarul raionului unde lucra el. Desebiră am zărlsat-o încred. Toți puișii erau în picioare, nici unul cu coroana retezată. „Aștia sînt pomi fructiferi —

O. HENRY

Intrebat odată de ce citește alt de puține romane, O Henry (de la a cărui naștere s-au împlinit, la 11 septembrie, o sută de ani), răspunde, pe bună dreptate: „Sint prea plute în comparație cu romanul propriu-mele vieții”.

intitulat „The Rat Trap” (Cursa de șobolani), fără a izbuti să așternă pe hirtie altceva decât un nebulos proiect. Bineînțeles că, în tot acest interval, datorită lii cresc vertiginos. La 3 iunie 1910, când — pradă unor cumplite dureri — este transportat în grabă la un spital, n-are în buzunar decât 23 de cenți. Două zile mai târziu moare, la 48 de ani, de ciroza ficatului, nu însă înainte de a-și șopti înfuriate aceste cuvinte, potrivite parcă pentru pateticul final ale multora din schițele sale: „Aprinde lumina. Nu vreau să mă duc acasă pe-tuneric”.

INDOONENZIA

A fi sau a nu fi

LUI GEO BOGZA

„Nu, pacea n-o să vină doar pentru că-o dorim! Nu capeți de mîncare doar pentru că ji-e foame. Sămînța se-nevlește cu fărîna și-și frage vîgla din vîzduh, din apă. Izvorul vieții pe pămînt e Munca: Doar ea aprinde focul creațiunii și face să-nflorească mîdălele firave. Care-au sorbit din vinul dulce-al vieții, și-atunci, pusiflatea cenușie Se-acoperă cu verdele covor al frumuseții, — Iar ramurile, Imbrășiindu-se, încep să dînjue — Parc-ar zbura spre bolțile albastre. Privește-le cum se înlînțuie, Cum își adună leolaltă flămurile! Sîni ca niște fecioare dospite! Care-și contempla-ntr-o ogîlnie, Podoabele, și rid șgălnic. Aceste ramuri dolozora de roade Sîni darurile împărțite nouă De către maica-giule. De-o veșnicie, Dar oare darul Păcii — cum să-l căpătăm? Și de la cine, oare? „A fi sau a nu fi?” aceasta-i întrebarea. Ingrozitorul sceptor-al Morții — Al morții nucleare — Alină peste capetele noastre, Deasupra-nbrăzi omeniri, S-a-și început să se audă Cîmpitul filii! Al negrelor și hîdeilor ei aripi.

„A fi sau a nu fi” e întrebarea. Vom frage brazdele civilizației Pe harla-ntrugului pămînt, Sau vom pieri cu toții, înghițiți De norii otrăviți? E bălăcia noastră cea mai mare, Și n-o vom câștiga decât unii! Să stringem leolaltă, Într-o cunună, toate florile înmiresmate, Și roua dragostei din ochii înierilor, Și firele ce leagă o inimă de alta, Și sîntele mărgăritare ale nădușelii De pe fruntea muncii, Și diamantele cunoașterii, — Și să-ajezăm cununa asta unică În creștetul supremăi noastre zîna — viața. Atunci, numai atunci, Ea va surîde, deslîndindu-și fața De umbrela sinistre ale spaimei. Și nu numai pămîntu-acesta, Cîntregul univers Va fi al nostru!

În românește de PETRE SOLOMON

Poetul indian S. Sajjad Zaheer, (care a fost în de mare timp, oaspetele țării noastre) a recitat acest poem la conferința mondială pentru pace și dezarmare, care a avut loc în țara acestui an la Moscova.

RIVAI APIN

Inceputul

(Dar totuși crezi...)

Sînt plini de îndoieli ochii tău, Unde-a domnit surăz-junglii iar. Crez-ți sună pe-aci războiul oar — Și vinu-i trist peste pămîntu-amar.

Printre liane — abia mai dai de-o urmă, Pierit e totu, n-ai rămas nici scum, Dar totuși crezi: pe unde vinu-i scum, Mai drăpăi lume ridicăm acum.

În românește de NICULAE STOIAN

Versuri din epoca luptei pentru independența Indoneziei.

CHAIRIL ANWAR

Eu

Cînd va veni sfîrșitul, nimeni nu va plînge pentru mine. Nici tu; nici măcar tu. Nu am nevoie de lacrimi. Eu sînt doar îmi junglie. Râni, am fost lăsat în urmă.

Și, în durere, am lansat o sfidare cerului, Rana o porț, otrăvit, pînă cînd visul va potoli durerea. Apoi, trecută a grănie, voi trăi.

Eu vreau să trăiesc un mileniu.

În românește de G. DEMETRU PAN

Poetul Chairil Anwar este considerat unul din celebritățile poeziei indoneziane. S-a născut în insula Sumatra și a murit, la 27 de ani, la Djakarta, cînd mijlocul serei eliberării patriei sale.



DULLAH

„Pregătiri pentru războiul de guerilă”

(Din colecția Dr. Sukarno, președintele Indoneziei)

O discuție cu NINO PALUMBO

Prozatorul italian Nino Palumbo „Drama lui Transilvan” și „Le giornate lunghe” — a vizitat de curînd România, după o călătorie în care străbătuse Iugoslavia și Bulgaria. Nino Palumbo este o figură interesantă a literaturii italiene contemporane: locuiește la S. Michele din Pagano, o localitate în apropiere de Milano, conduce o revistă destinată publicării unor texte literare medite aparținînd literaturii scriitorilor italieni — „Prove”, redactează cronicele și recenzii pe marginea operelor literare italiene în postul de radio al „Elevetii italiene” — iar relativ bogată sa căderă de romancier (a adus consacrară în peisajul literaturii contemporane italiene. G. Pullini — criticul revistei „Comunita” — în cartea sa „Il romanzo italiano del dopo-guerra” (Schwartz, Milano, 1961) consacra un capitol prozei lui Palumbo — iar ultima sa carte „Le giornate lunghe” a fost întâmpinată foarte favorabil de G. Manacorda în paginile revistei „Il Contemporaneo” (v. nr. din iunie 1962). Discuția noastră cu Palumbo s-a purtat în primul rînd în jurul tendințelor actuale din proza italiană. Pornind de la o opoziție între două tendințe programatice exprimate în viața literară italiană — opoziție relevată de Carlo Salinari în un recent articol din „Il Contemporaneo” — tendința exprimată de Vittorini în paginile revistei „Meno” de a pune pe primul plan al reflecțiilor literare fenomenul „alienării industriale” ca prețins fenomen-cheie al vieții contemporane și tendința opusă, exorbitată, în forme diverse, prinse alții de Carlo Levi sau Pier Paolo Pasolini de a pune pe primul plan al reflecțiilor literare fenomenul luptei împotriva „alienării”, procesul de eliberare și demistificare a conștiinței

de sub presiunea realităților și deologiei „neocapitalismului” din Italia contemporană. Prima tendință — curajoză o literatură pasivă, imbușată cu școala „nouului roman” francez — în timp ce cea de a doua tinde către cultivarea unei literaturi apropiate de plăcere și acceptare obedientă a realității imediate, subordonată față de fenomenele de „alienare” generate de realitatea „neo-capitalismului” contemporan. Singura tentativă de acest gen în raportul lui Oreste del Buono — traductorul în italiană al romanelor lui Michel Butor, Alain Grobge Grillet și Nathalie Sarraute — dar tentativa aceasta e departe de a fi avut un succes marcant. Acea „narrativa nell'industria” propagată de Vittorini și grupul de la Menabo — implică, după părerea mea, nu simpla reflectare exterioră, „din afară”, descrierea externă a fenomenelor legate de viața industrială și de ceea ce Vittorini tinde să numească „alienarea industrială” în Italia contemporană; o autentică literatură dedicată „fabricii” și implicărilor umane ale vieții industriale presupune o cunoaștere profundă, „dinăuntru”, a acestor realități atât de importante. Unul care a reușit, poate, o realizare valabilă în această direcție este un li-nar muncitor, proaspăt profesionist al scrisului, Luigi Davi. Merită a fi elevată ca interesantă și opera „Tempi stretti” — nu e un roman, ci o compoziție su-generis de însemnări, reflecții, meditații asupra vieții dintr-o mare întreprindere industrială — a partinind lui Othello Ottieri (recent tradusă în R.P. Bulgaria). În schimb un roman de tipul aceluia al lui Volponi „Il Memorale” (inspirat din realitățile vieții din întreprinderile Olivetti) nu a reușit decât să ofere o descriere nemijlocită a unui personaj „alienat” — fără a împlica o reacțiune și o altitudine umană activă în raport cu presiunea alienantă a realității.

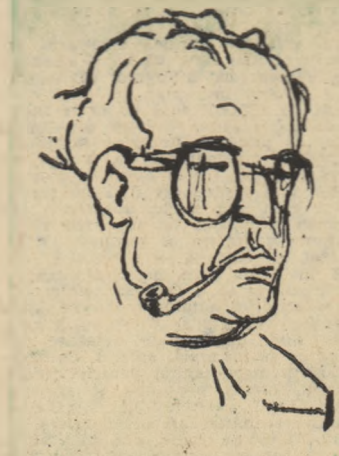
Crede că unica tendință validă în literatura italiană contemporană e cea realistă, tendință care implică o poziție critică în fața realităților și o reprezentare totală — etică, politică, socială a omului contemporan. Tradi-

ția valabilă o consider că inspirată de Verga — tradiție demnă de a fi perpetuată în scrisul contemporan; aș sublinia, deopritivă, marea însemnătate a tradițiilor romanului rus și francez din secolul XIX. Experiența prozei americane moderne — introdusă în Italia de Pavese în cadrele unei literaturi cu o tradiție „retorică” atât de solid înrădăcinată. Cu riscurile amintite, opera sa dedicată vieții unei lumi sui-generis, le bassi-ondi — rămîne excelentă.

Romanul lui Mario Tobino „Il clandestino” — distins anul acesta cu premiul Strega — e cu adevărat roman realist, poate primul roman într-adevăr valabil dedicat rezistenței italiene anti-fasciste. Ultima operă a lui Carlo Cassola „Un cuore arido”, mi se pare a suferi de anacronismul temei — situația tratată, localizată în urmă cu 30 de ani într-un mediu provincial, părîndu-mi-se depășită ca interes.

Nu cred în valabilitatea romanelor cu tendințe de evaziune în fața realității, a romanelor cu tendințe simbolice, a romanului „lavolistic”, sau a unui tip de „romane-maiade”. Sint sceptic în fața romanului — să-l numim — „a la Kafka”. Romanul contemporan implică nu evaziune în fața realității, ci participarea integrală a scriitorului la viața descrisă. Cele trei romane quasi-fantastice ale lui Italo Calvino sint frumoase, pot excita curiozitatea și interesul, dar acestu tip de „romanzo-favolo” îl prefer formele realiste ale creației lui Calvino.

O anchetă a revistei „Nuovi Argomenti” cu privire la destinele romanului contemporan, solicița celor întreprinși în răspuns cu privire la preferințele lor asupra formulei romanului modern, roman de tip „clasic” sau roman „behaviorist”, bazat pe pura descriere a comportamentelor indivizilor? valabilitatea formulei romanului-eseu? roman la persoana a III-a sau I-a? — Excesiva preocupare în direcția



spiritul veritabil al realismului. Care e tendința pe care o considerăți cea mai validă și fecundă în proza italiană contemporană? — I-am întrebat pe Nino Palumbo.

În Italia tendința unui roman de tip „experimentalist”, adică practica unei literaturi de tipul acelei „lecole du regard” din Franța contemporană — nu a „prins”. Un asemenea „romanzo” implică în ultimă analiză, o altitudine de com-